

УДК 347.77

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.45>

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ТА МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Яковець І.С.

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
керівник Центру правового забезпечення
розвитку науки і технологій Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності Національної академії
правових наук України,
ORCID: 0000-0002-1022-3115
e-mail: sektor2@ukr.net*

Сорокіна Л.В.

*доктор філософії у галузі «Право», науковий співробітник
Центру правового забезпечення розвитку науки і технологій
Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності,
Національної академії правових наук України
ORCID: 0000-0002-0776-1246
e-mail: sorokinag@ukr.net*

Петренко В.О.,

*доктор технічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
академік Академії наук вищої школи України,
завідувач кафедри інтелектуальної власності
та управління проектами Українського
державного університету науки і технологій,
ORCID: 0000-0001-5017-1674
e-mail: petrenko_v@email.ua*

Яковець І.С., Сорокіна Л.В., Петренко В.О. Удосконалення законодавства та механізму реалізації захисту прав інтелектуальної власності України в умовах післявоєнного відновлення.

У роботі проаналізовано найважливіші аспекти системи інтелектуальної власності в Україні в умовах повоєнного відновлення та в нових економічних умовах, які нині складаються у світі. Зокрема, пропонується новий перспективний підхід – право інтелектуальної власності держави Україна. Тому що в умовах нової економіки такий підхід був би найефективнішим для захисту виключних прав інтелектуальної власності. Оскільки нові виклики, які постали перед нашою державою, зумовили пошук різних підходів до вирішення проблем, одним із шляхів вирішення цього є надання державі Україна виключних майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності. Визначено основні проблеми набуття державою Україна прав інтелектуальної власності. Визначено причини їх виникнення та вказано позитивні наслідки цих перетворень. Запропоновано перспективні напрями та принципи вдосконалення правової охорони об'єктів інтелектуальної власності в Україні в умовах післявоєнного відновлення країни. Війна в Україні триває вже майже третій рік, і варто пам'ятати, що будь-який військовий конфлікт у світі зазвичай закінчується мирним договором. І тут постає питання: як відновити зруйновану країну так, щоб врахувати помилки і водночас врахувати всі передові напрацювання. У цій статті йдеться про сегмент права інтелектуальної власності, як сферу, яка є надзвичайно важливою для подальшого економічного розвитку країни,

а саме про право інтелектуальної власності держави Україна. Цей сегмент наразі недостатньо розроблений, пропонується наукове обговорення даної проблеми з метою внесення подальших змін до законодавства України. Відповідно, нові реалії сьогодення, більше потребують не захисту приватних прав винахідників, а насамперед потребують використання знань винахідників для перемоги у війні та побудови нової, сильної держави. Лише спільні зусилля винахідливості та креативності, як, наприклад, робота над оборонним замовленням, принесе належний результат. Розробки в напрямку державної власності в інтелектуальній сфері нині ведуться в різних країнах світу. Це нова і досить перспективна галузь, яка почне нову сторінку економічних відносин.

Ключові слова: інтелектуальна власність, виключні права, держава Україна, охорона прав, післявоєнне відновлення.

Yakovets I.S., Sorokina L.V., Petrenko V.O. Improving the legislation and mechanism for the protection of intellectual property rights of Ukraine in the context of post-war reconstruction.

The article analyzes the most important aspects of system of intellectual property in Ukraine in the conditions of post-war recovery and in the new economic conditions currently emerging in the world. In particular, a new promising approach is proposed - the right to intellectual property of the state of Ukraine. Because in the new economic, this approach would be the most effective for the protection of exclusive intellectual property rights. Since the new challenges, which facing our country have led to the search for different approaches to solving problems, the provision of exclusive property rights to intellectual property to the state of Ukraine is seen as one of the solutions. The main problems of the acquisition of intellectual property rights by the state of Ukraine have been determined. The causes of their occurrence have been identified, and the positive consequences of these transformations have been indicated. Prospective directions and principles of improving the legal protection of intellectual property objects in Ukraine in the conditions of the country's post-war recovery are proposed. The war in Ukraine has been going on for almost three years now, and it is important to remember that any military conflict in the world usually ends with a peace treaty. And here the question arises: how to restore the destroyed country in such a way as to take into account the mistakes and at the same time take into account all the advanced developments. This article talk about the segment of intellectual property law, as an area that is extremely important for the further economic development of the country, namely the right to intellectual property of the State of Ukraine. This segment is currently not sufficiently developed, a scientific discussion of this problem is proposed with the aim of introducing further changes in the legislation of Ukraine. Accordingly, new realities of today, according to be more concerned not with protecting the private rights of inventors, but with winning the war. Only a joint effort of ingenuity and creativity, such as work on a defense order, will bring appropriate results. Developments in the direction of state property in the intellectual sphere are currently being conducted in various countries of the world. This is a new and fairly promising industry that will start a new page of economic relations.

Key words: intellectual property, exclusive rights, the state of Ukraine, protection of rights, post-war reconstruction.

Постановка проблеми. Війна в Україні триває вже майже три роки і важливо пам'ятати, що усілякий воєнний конфлікт у світі, як правило, закінчується мирним договором. І тут виникає питання: яким чином відновлювати зруйновану країну таким чином, щоб врахувати помилки минулого і водночас врахувати усі передові напрацювання. В даній статті мова піде про сегмент права ІВ, як сферу, яка вкрай важлива для подальшого економічного розвитку країни, а саме право на ІВ Держави Україна. Оскільки в даний час цей сегмент є не досить розвинутим, пропонується наукове обговорення цієї проблеми з метою впровадження подальших змін в законодавство України.

Метою дослідження є аналіз законодавства про інтелектуальну власність з метою його покращення та удосконалення в напрямку розвитку права ІВ держави Україна.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженням права інтелектуальної власності держави України в свій час займалися такі вчені, як Голубенко О.Є., Галушка З.І., Підопригора О.Л., Святоцький О.Д. та інші. Так, Голубенко О.Є. вперше зачіпає публічно-правові відносини у сфері інтелектуальної власності. Інші автори зазначають, що зміцнення державної підтримки захисту інтелектуальної власності в Україні та покращення спроможності інноваторів та винахідників захищати свої інновації мають бути головними векторами у державній інноваційній політиці уряду. У нашій країні формується ринок прав на інтелектуальну власність. Відповідно, необхідно

координувати різні інтереси його учасників, що можна зробити тільки через такий механізм державного регулювання, де тісно стикаються і економічна, і юридична складові. Але проблемам нового перспективного підходу – права інтелектуальної власності держави Україна приділяється ще недостатньо уваги.

Виклад основного матеріалу. Коли науковці звертаються до питання управління виключними правами інтелектуальної власності, що належать державі Україна, необхідно зрозуміти, яка правова природа цих правовідносин, оскільки вони зумовлені управлінською діяльністю, що формує цілісний регулятивний механізм. Правова природа цих відносин неоднозначна: вона включає у собі відносини щодо реалізації публічно-правової функції держави, спрямованої створення правової основи регулювання відносин із придбання виключних чи ліцензійних прав. Держава виступає як замовник, зокрема на договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Оскільки держава зацікавлена у розробці нових технологій, вона забезпечує фінансування таких робіт, але не завжди набуває виключних прав на отримані результати. Тому виникає необхідність створення легальної основи для використання прав ІВ в публічному правовому полі, зокрема, змінами в Цивільному кодексі України від 16 січня 2003 року № 435-IV (далі – ЦК України) [1], в Законі України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX «Про авторське право і суміжні права», [2] а також інших законах що стосуються ІВ. Це закони України від 15 грудня 1993 року № 3687-XII «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [3], від 15 грудня 1993 року № 3688-XII «Про охорону прав на промислові зразки» [4], від 15 грудня 1993 року № 3689-XII «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [5], від 16 червня 1999 року № 752-XIV «Про правову охорону географічних зазначень» [6], від 5 листопада 1997 року № 621/97-ВР «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» [7], від 21 квітня 1993 року № 3116-XII «Про охорону прав на сорти рослин» [8].

Зміст виключного права держави, як і можливості розпоряджатися своїм виключним правом, збігається із змістом аналогічних прав будь-якого іншого правовласника, проте мета такого розпорядження носить не приватно-правовий, а публічно-правовий характер. Таке розпорядження обумовлено необхідністю задоволення державних потреб, тобто виконання різних державних функцій - економічної, соціальної, функціями оборони та безпеки та інші. Механізм управління повинен також включати норми, що забезпечують правову охорону і захист державою своєї ІВ і законних інтересів.

Таким чином, державне управління у сфері інтелектуальної власності охоплює діяльність держави у галузі нормотворчості як суб'єкта-володільця, а також діяльність з реалізації власних прав та виконання власних обов'язків як суб'єкта приватного права.

Норми закону про державне замовлення в сфері права інтелектуальної власності мали б створити цивільно-правову основу для модернізації організаційно-правового механізму управління правами ІВ в Україні. На це вказують, зокрема, такі обставини: нові економічні та оборонні виклики зумовлюють зміну загального підходу до систематизації норм щодо прав держави на результати інтелектуальної діяльності на рівні ЦК України та інших спеціальних законів.

Для реалізації цього напрямку в галузі управління інтелектуальними правами Уряд України має розробити правові норми щодо виключних прав ІВ держави Україна, при цьому областю регулювання підзаконних нормативно-правових актів мають стати типові ліцензійні договори про надання права використання результатів інтелектуальної діяльності для державних або регіональних потреб і порядок укладання таких договорів.

Ці ідеї не розраховані на регулювання відносин щодо регулювання виключних прав інтелектуальної власності, які можуть належати державі чи державному органу. Проте, виділяючи особливу категорію – «права ІВ, безпосередньо пов'язані із забезпеченням оборони та безпеки», ця категорія включає програми для комп'ютерних програм, баз даних, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, селекційні досягнення, компонування напівпровідникових виробів, секрети виробництва (ноу-хау), отримані в рамках державних програм або при виконанні державного оборонного замовлення, здійснення яких забезпечують органи виконавчої влади, уповноважені в галузі оборони, забезпечення безпеки, зовнішньої розвідки, у сфері державної охорони, ЗСУ, діяльності військ Національної гвардії України, обороту зброї, приватної охоронної діяльності та позавідомчої охорони або є власними розробками зазначених органів виконавчої влади чи підвідомчих їм державних установ, створеними з допомогою субсидій чи коштів відповідного бюджету виходячи з бюджетного кошторису. Іншими словами, йдеться у тому числі про права ІВ,

які належать також іншим особам, наприклад, державним установам, які отримують їх під час виконання своєї основної діяльності. Однак відносини щодо цих прав вимагають регулювання з метою управління ними на користь держави. Виділення цієї категорії вимагатиме врахування особливостей суб'єктного складу при регулюванні відносин державного управління правами, що належать державі Україна.

Поки найбільш прийнятним представляється обов'язок правовласника ІВ використовувати механізм захисту прав ІВ, отриманий під час державного чи місцевого замовлення, як обмеження його виключного права на розповсюдження його винаходів серед необмеженого широкого кола осіб. Правовласник обмежується у виборі варіантів своєї поведінки у зв'язку з реалізацією правомочності використовувати права інтелектуальної власності будь-яким способом, що не суперечить закону або суті результату, у своїй волі та у своєму інтересу. Він має здійснювати таке використання з волі замовника та з урахуванням публічно-правових норм, що регулюють ці відносини.

Вперше проблематикою державного управління в сфері інтелектуальної власності зацікавились вчені, коли у 2006 році вийшла стаття Голубенко О.Є. своїй у статті «Держава, як суб'єкт права інтелектуальної власності» [9]. Автор вперше зачіпає публічно-правові відносини у сфері інтелектуальної власності. Зокрема автор робить такі висновки, що особливість правового становища держави ґрунтується на рівності в цивільно-правових відносинах з суб'єктами приватного права, та як суб'єкт, наділений суверенітетом та владними повноваженнями, є сам регулятором зазначених відносин, здійснює правотворчу функцію, використовує владні повноваження та має через державну політику врегульовувати суспільні відносини з метою створення сприятливих умов для економічного, культурного розвитку, розбудови правової держави, захисту законних прав та інтересів інших суб'єктів правовідносин. Таким чином, розглянувши зміст законодавства України щодо правового становища держави як суб'єкта права інтелектуальної власності, можна зробити висновки про відсутність можливостей визначення держави України суб'єктом права інтелектуальної власності, відсутність визначеності в науці стосовно окреслених проблем. Тому лише через впорядкування нормативно-правової бази, яка б достеменно визначала правове становище держави її право – та дієздатність, можна сподіватись на розв'язання окреслених практичних та теоретичних правових проблем. [9]

У 2015 році вийшла стаття Кузнякової Т.В. Державна політика у сфері інтелектуальної власності: історія становлення та міжнародний досвід. [10] У висновках до статті автор визначає, що досвід розвинених країн доводить, що існування конкурентної ринкової економіки є не лише необхідною, але недостатньою умовою швидкого технологічного зростання. Потрібні послідовні заходи державного регулювання для створення сприятливого інноваційного клімату, важливим елементом чого є ефективна державна політика у сфері захисту ІВ. Узагальнення міжнародного досвіду дозволило виділити декілька ключових тенденцій розвитку державної політики у сфері ІВ: – забезпечення інноваційного шляху розвитку економіки, в якій значна частка ВВП забезпечується завдяки розвитку технологій та впровадженню результатів НДДКР; – уніфікація національного законодавства зі світовими стандартами та приєднання до міжнародних конвенцій і угод; – забезпечення належного правового захисту ІВ; – децентралізація та лібералізація управління науково-технічною діяльністю. Таким чином, оптимальна стратегія сталого економічного розвитку нерозривно пов'язана з підтримкою творчої і науково-технічної діяльності, а також захистом ІВ. Важливим напрямом діяльності держави в цьому контексті стає не тільки гармонізація вітчизняного законодавства зі світовими стандартами, а й популяризація науково-технічних розробок і залучення якомога більшої кількості громадян України до патентування результатів своєї інтелектуальної діяльності. Конкретні організаційно-правові механізми реалізації державної політики України у сфері ІВ стануть предметом подальших досліджень.

Кузнякова Т.В. зазначає, що в усіх промислово розвинених країнах державна науково-технічна політика складається з трьох основних елементів: визначення та встановлення пріоритетів науково-технічного розвитку, за якими будуть створюватися технології; фінансове і ресурсне забезпечення створення технологій і їх комерціалізації; створення належної інфраструктури і забезпечення ефективного менеджменту. Показано, що всі розвинені країни світу також активно використовують і непрямі методи державного регулювання, в першу чергу механізми податкової та амортизаційної політики, а також всіляко підтримують творчу діяльність талановитої молоді. Конкретні організаційно-правові механізми реалізації державної політики України у сфері інтелектуальної власності стануть предметом подальших досліджень [10].

У 2022 році вийшла стаття Н.С. Педченко, Л.С. Франко «Державна політика захисту інтелектуальної власності як інструмент стимулювання інноваційного розвитку національної економіки». Автори також зазначають, що зміцнення державної підтримки захисту інтелектуальної власності в Україні та покращення спроможності інноваторів та винахідників захищати свої інновації мають бути головними векторами у державній інноваційній політиці уряду. Україна є однією із зростаючих економік, які прагнуть розвивати високотехнологічні галузі та потенціал для економічного зростання, орієнтованого на інновації, тому захист інтелектуальної власності це першочергова умова для досягнення поставленої цілі. Дослідження показує, що існуючу систему захисту інтелектуальної власності можна оцінити як достатню, але існує ряд проблем щодо ефективного, інтенсивного та екстенсивного захисту ІВ. [11]

Наразі український ринок об'єктів ІВ знаходиться в бурхливій стадії розвитку. Оскільки патентні відомства у сфері інтелектуальної власності здебільшого залишилися у спадок від Радянського Союзу, то відповідно ця галузь, перейшовши у приватний сектор, до недавнього часу залишалась дещо немодернізованою. Проте, починаючи з 2016 року, процес модернізації пришвидшився. В законодавстві України стався ряд змін, які торкались в тому числі ІВ. Це зокрема і створення Вищого спеціалізованого суду з питань ІВ, як найвищої ланки вирішення спорів ІВ. Проте, важливою обставиною є те, що більшість сучасних національних патентних відомств оформлюють не всі приватні права на створені об'єкти права інтелектуальної власності, внаслідок чого основна маса наявних приватних прав існує в неохоронюваному вигляді. До основних причин цього можна віднести вкрай низький рівень суспільної правосвідомості, коли автори об'єктів права інтелектуальної власності не знають способів їхньої охорони.

У свою чергу, це може бути наслідком того, що в низці вітчизняних юридичних вузів та факультетів питання авторського та патентного права висвітлюються у навчальному курсі цивільного права обсягом, зазвичай, трохи більше 10 годин. В результаті автори, винахідники та інші творчі працівники часто не можуть отримати кваліфіковану юридичну допомогу, а судді та працівники правоохоронних органів також слабо розуміються на питаннях інтелектуальної власності. При цьому порушники авторських та інших прав інтелектуальної власності нерідко самі не знають елементарних положень чинного законодавства про інтелектуальну власність.

Як наслідок, через незадовільну практику вирішення основних проблем та завдань у галузі охорони інтелектуальної власності наша держава несе суттєві збитки, що виражаються в тому, що значна частина авторів та розробників ІВ переїхали за кордон, де умови для наукової діяльності для талановитих спеціалістів найсприятливіші.

Існуючі прогалини законодавства ІВ і тієї його частини, яка відноситься до публічного права та пов'язана з регулюванням відносин держави, з одного боку, та фізичних або юридичних осіб, з іншого, створюють невизначеність у закріпленні юридичних повноважень, викликають побоювання інвесторів щодо можливості заяви вимог держави на інтелектуальну власність, права на яку ясно не визначено.

Тим часом, для будь-якого інвестора, особливо іноземного, та для спеціаліста, який розробляє інтелектуальну власність у вигляді, наприклад, нової технології або нового технологічного обладнання, а також для підприємця, який планує використання у процесі своєї діяльності інтелектуальну власність, питання власності є головною мотивацією та лежить в основі прийняття рішення про інвестування у відповідні дослідження та розробки або на придбання вже створеної кимось технології або обладнання.

Особливо негативно порушення прав інтелектуальної власності позначається на найбільш передових та наукомістких галузях, що вимагають величезних витрат на проведення наукових досліджень та попередніх випробувань якихось складних та дорогих інновацій. До того ж, дана ситуація нерідко посилюється тим, що підроблена (контрафактна) продукція, має нижчу ціну, ніж оригінал та ефективно витісняє з ринків товари розробників оригінальних технологій та видів продукції, послаблюючи моральні та матеріальні стимули для продовження своїх досліджень.

Внаслідок вищевикладеного, власник бізнесу, який не має можливості належним чином забезпечувати охорону своїх прав ІВ, може зіткнутися з серйозними проблемами у вигляді: втрати ділової репутації; зниження конкурентоспроможності та скорочення займаної частки ринку; небажання інвесторів співпрацювати з підприємцем, нездатним захистити власні активи. А в масштабі країни це призводить до виникнення та збільшення розмірів технологічної залежності країни від західних технологій до основних цивільних галузях економіки.

Охорона державою прав ІВ є найбільш дієвим механізмом стимулювання та використання інтелектуального потенціалу нації. Рівень охорони прав ІВ, за допомогою чіткої системи правових засобів, є вагомим стимулом для творчої діяльності висококваліфікованих фахівців та однією з головних передумов соціального, економічного та культурного прогресу; головним генератором розвитку інноваційних процесів.

Окрім економічного значення, ефективна державна охорона прав ІВ має важливе соціальне значення. Охорона результатів літературної, художньої та технічної творчості стимулює авторів до подальшої діяльності, а результати їхньої праці збагачують доступні суспільству рівень культури та рівень техніки.

Вдосконалення способів охорони прав інтелектуальної власності може бути досягнуто шляхом зусиль державних органів з метою оптимізації норм законодавства України про патентне право, про авторське право і суміжні права, і шляхом розвитку відповідної суспільної правосвідомості.

Для розвитку відповідного державного сектору в сфері інтелектуальної власності необхідно внести відповідні зміни в цивільне законодавство та спеціальні закони. Необхідність державного регулювання в сфері інтелектуальної власності перш за все зумовлена новими викликами з якими стикається українська держава. Це і зокрема війна, розв'язана проти України північним сусідом. Відповідно виникають нові реалії сьогодення, згідно яких державі необхідно більш піклуватись не про захист приватних прав винахідників, а про перемогу у війні. Згідно цього постулату, всі зацікавлені громадяни мають працювати на результат перемоги і відповідне післявоєнне відновлення країни. Лише спільні зусилля винахідності і творчості, як то робота на оборонне замовлення, зможуть принести відповідні результати. Крім того, враховуючи те, що світова економічна система стрімко змінюється під проводом різних об'єктивних факторів, то необхідно враховувати ці нові умови в яких опинилась наша країна. Розробки по напрямку державної власності в інтелектуальній сфері нині ведуться в різних країнах світу. Це нова і достатньо перспективна галузь, яка зможе започаткувати нову сторінку економічних правовідносин.

Висновки. На завершення слід зазначити, що у статті висловлені лише деякі міркування, що виникли внаслідок вивчення змін в світовій економічній системі. Поки що рано давати оцінку ефективності цим напрацюванням, хоча у їх змісті є передумови подальшого вдосконалення регулювання відносин щодо прав інтелектуальної власності, створених з допомогою державного бюджету. Оцінити повною мірою нове регулювання можна лише після завершення створення загального правового механізму управління належними Україні правами інтелектуальної власності внаслідок прийняття відповідних законів та накопичення правозастосовчої практики. Одночасно можна констатувати, що низка порушених у статті проблем з метою їхнього нормативного вирішення потребує їх попереднього осмислення на доктринальному рівні.

Оскільки основними факторами зростання обсягів виробництва, зайнятості, інвестицій, зовнішньоторговельного обороту є створення, впровадження та поширення нових продуктів, послуг, технологічних процесів, то це призводить до вдосконалення якості продукції, економії трудових та матеріальних витрат, зростання продуктивності праці, поліпшення організації виробництва та його ефективності. Держава має допомагати проводити ті процеси, які визначають рівень її розвитку. Тому державне регулювання має включати, зокрема, й допомогу науково-технічному прогресу. Щоб держава могла гідно виглядати на міжнародному рівні, їй необхідно побудувати інноваційну систему навчання та виховання, яка б відповідала соціально-економічному, науково-технічному та духовному розвитку суспільства, що відповідає нагальним потребам держави. Це можливо лише в тому випадку, якщо держава допомагатиме та стимулюватиме розвиток творчості. Особливе значення має науково-технічна революція та науково-технічний прогрес. Саме за допомогою них з'являються нові замовлення і звільняється робоча сила та кошти зі сфери виробництва. Витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи продовжують зростати.

Це є необхідною умовою для того, щоб випереджати потреби суспільства, а також завойовувати ринок і вкорінювати свої позиції на ньому. Інтелектуальна власність є об'єктом охорони у різних країнах світу. Останнім часом, у зв'язку з формуванням ринкових відносин вона стає одним із важливих конкурентоспроможних товарів на внутрішньому та зовнішньому ринку. Державі необхідно звернути свою увагу на даний сегмент ринку, оскільки він є дуже перспективним, але малорозвиненим, а отже, високоприбутковим та високоризикованим. Потрібно підтримати інновацію в Україні, причому, як за рахунок вкладення коштів, так і скорочення податків, а також за рахунок розроблення нових правових норм. Для того, щоб ефективно розвивати економіку Укра-

їни, необхідно змінювати технології, що використовуються, а також принципи організації різних структур та процесів, що існують у сфері послуг. Головною умовою для формування економіки країни та будь-якого підприємства окремо є розробка та введення в роботу результатів інтелектуальної діяльності, оскільки вони нині дуже важливі. Інновації необхідні для того, щоб підприємство набуло певних переваг серед своїх конкурентів та могло найбільш якісно задовольнити попит споживачів у послугах. Зростання частки сфери послуг над ринком, і навіть поліпшення її функціонування щодо відповідності запитам сучасного суспільства мають пряму залежність від результатів інтелектуальної діяльності. Застосування нових розробок створює технологічний розрив і дозволяє зменшити витрати. Таким чином, науково-технічний розвиток та застосування інтелектуальної власності призводить до придбання тимчасової монополії підприємствами сфери сервісу на нові послуги. Потрібно постійно підживлювати сферу послуг інноваціями для того, щоб вона відповідала всім потребам нашого суспільства. Це дозволить підприємствам цієї сфери бути конкурентоспроможними, і допоможе покращити якість послуг, що надаються, а також сприятиме створенню нових сфер діяльності, що відповідають сучасним потребам. В Україні зараз ще вироблена єдина політика держави, яка сприяла формуванню конкурентоспроможних товарів та послуг, заснованих на інтелектуальній власності. Це найчастіше призводить до зниження рівня інновацій. Такого стану справ допустити не можна, оскільки світова тенденція зараз полягає у створенні та розвитку цілої індустрії інтелектуальної власності. Зміни, що відбуваються зараз, впливають на міжнародну соціально-економічну ситуацію, докорінно змінюють уявлення, що склалися в суспільстві про найпростіші речі. Нинішні перетворення у житті суспільства значно відрізняються від попередніх проривів та наукових революцій. Ця ситуація визначає і сучасний погляд на питання науково-технічного розвитку та інтелектуальної власності, що має значення у світі нині для вирішення багатьох проблем у сфері науки та техніки. Необхідно усвідомлювати те, що відповідне до створення результатів інтелектуальної діяльності середовище може бути сформовано розпорядженням згори. Для цього потрібно побудувати цілеспрямовану систему, якої б дотримувався керівний орган (підприємець), що підкріплюється кращим використанням ресурсів. Щоб сприяти у становленні інституту інтелектуальної власності слід сформувати систему державного регулювання. Держава, допомагаючи науково-технічному комплексу, підтримує через це розвиток і самої сфери послуг. Поява та зміцнення нового виду власності – власності інтелектуальної, як і механізм його державного регулювання, що функціонує, пов'язані з економічним розвитком суспільства. Інтелектуальна власність становить одну з найважливіших частин сфери знань та інновацій як у нашій країні, так і за кордоном. Тепер в Україні стрімко розвивається ринок знань і ринок інновацій. Це призводить до того, що у нашій країні формується ринок прав на інтелектуальну власність. Відповідно, необхідно координувати різні інтереси його учасників, що можна зробити тільки через такий механізм державного регулювання, де тісно стикаються і економічна, і юридична складові. На даний момент наша країна має непоганий науковий потенціал, але він може бути втрачений всього за кілька років. Для запобігання такому результату необхідно сформувати національну систему науково-технічного розвитку, а також чітко усвідомити значну роль інтелектуальної діяльності в Україні. Важливим моментом регулювання є створення державою відповідної законодавчої бази та забезпечення виконання такої. Крім того, слід організувати просвітницьку роботу через громадські організації, щоб інформувати суспільство з питань інтелектуальної власності. Щодо ролі бізнесу, то він має допомогти державі в організації передачі досвіду передових країн у цій сфері. Роль держави у регулюванні інтелектуальної власності у сфері послуг на сьогоднішній день полягає у тому, щоб створити всі умови для формування та розвитку цієї галузі, зацікавити людей, які захочуть там працювати та платити відрахування до бюджету країни.

Одним із напрямків могло б стати регулювання інтелектуальної власності у технологічній сфері, через яку будуть також вирішуватися питання щодо створення загальнодержавної програми науково-технічного розвитку, що об'єднує власників інтелектуальної власності, вчених, людей, готових профінансувати створення інновацій, біржі для їх продажу та ринку для реалізації інтелектуальної власності.

Державі, в особі органів влади, необхідно поступово, проте активно діяти за трьома основними напрямками: - покращувати загальноекономічну ситуацію в країні, - розвивати реформи в галузі законодавства, що регулює інтелектуальну власність, - удосконалювати роботу державних органів, які регулюють діяльність у сфері послуг та у сфері інтелектуальної власності. Вийшов-

ши з кризи та вступивши в інвестиційну фазу зростання, необхідно перейти до нових рішень, які допоможуть сформувати стійкий «фундамент» для державного регулювання інтелектуальної власності надалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 6 січня 2003 року № 435-IV, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 24.11.2024).
2. Закон України «Про авторське і суміжні права» від 1 грудня 2022 року № 2811-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення 24.11.2024).
3. Закон України 15 грудня 1993 року № 3687-XII «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення 24.11.2024).
4. Закон України від 15 грудня 1993 року № 3688-XII «Про охорону прав на промислові зразки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (дата звернення 24.11.2024).
5. Закон України від 15 грудня 1993 року № 3689-XII «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення 24.11.2024).
6. Закон України від 16 червня 1999 року № 752-XIV «Про правову охорону географічних позначень». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text> (дата звернення 24.11.2024).
7. Закон України від 5 листопада 1997 року № 621/97-ВР «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 25.11.2024).
8. Закон України від 21 квітня 1993 року № 3116-XII «Про охорону прав на сорти рослин» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text> (дата звернення 25.11.2024).
9. Голубенко О.Є. Держава, як суб'єкт права інтелектуальної власності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 32. С. 310–314;
10. Кузнякова Т.В. Державна політика у сфері інтелектуальної власності: історія становлення та міжнародний досвід. *«Проблеми інженерно-педагогічної освіти»*. 2015. № 48-49. Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.
11. Педченко Н.С., Франко Л.С. Державна політика захисту інтелектуальної власності як інструмент стимулювання інноваційного розвитку національної економіки. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Випуск 1(105). 2022. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2022-1-14>.